

ПОВІДОМЛЕННЯ ТА РЕЦЕНЗИ

УДК 616.151.5 – 092 : 616.1

©М. М. Сиром'ятников, В. А. Коломієць¹
Запорізький державний медичний університет
Запорізька ДЮСШ ЗУР "Спас"¹

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ЛІКУВАЛЬНО ФІЗИЧНО КУЛЬТУРИ

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ЛІКУВАЛЬНО ФІЗИЧНО КУЛЬТУРИ – Установлено, що в лікуванні й оздоровленні людини на основі використання засобів фізичних вправ відбуваються процеси змін на користь збільшення лікувальних можливостей цих засобів. Доведено, що класифікація засобів фізичних вправ лікувально фізично культури (ЛФК) не точно визначена й не точно зорієнтована. Практичним наслідком такого положення є сім груп засобів, які не мають лікувального значення. Запропоновано визначити головну мету ЛФК – лікування й профілактику захворювань.

ПРОБЛЕМЫ КЛАССИФИКАЦИИ СРЕДСТВ ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ ЛЕЧЕБНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ – Установлено, что в лечении и оздоровления человека на основе использования средств физических упражнений происходят процессы изменений в пользу увеличения лечебных возможностей этих средств. Доказано, что классификация средств физических упражнений лечебной физической культуры (ЛФК) не точно определена и не точно сориентирована. Практическим следствием такого положения являются семь групп средств, которые не имеют лечебного значения. Предложено определить главную цель ЛФК как лечение и профилактика заболеваний.

PROBLEMS OF CLASSIFICATION OF MEANS OF PHYSICAL EXERCISES OF MEDICAL PHYSICAL TRAINING – It was established that in the field of treatment and improvement of man's health on the basis of the use of means of physical exercises there are processes of changes in favour of increase in medical possibilities of these means. It was proved that classification of means of physical exercises of medical physical training is not precisely defined and is not exactly focused. A practical consequence of such position are seven groups of means which have no medical value. It was offered to define overall objective of medical physical training as treatment and preventive maintenance of diseases.

Ключові слова: класифікація, лікувальна фізична культура.

Ключевые слова: классификация, лечебная физическая культура.

Key words: classification, medical physical training.

ВСТУП Щодо класифікації засобів фізичних вправ лікувально фізично культури (ЛФК), то існує кілька наукових проблем, зокрема питання не правильно оцінки тієї ролі й тих можливостей, що відіграють засоби фізично культури в процесах оздоровлення та лікування людини. Ця проблема впливає на функціональне призначення ЛФК у лікувальному процесі та місце в системі охорони здоров'я. Подальшим продовженням цього ланцюга проблем можливо розглядати не точно визначену головну мету ЛФК та класифікації, а також відсутність точного розуміння суті понятійного змісту класифікації ЛФК.

На цій основі виникають підстави припускати, що в рамках системи охорони здоров'я та ЛФК діє не точно визначена і не точно зорієнтована складова, здат-

на впливати на результативну діяльність всієї системи. Розв'язання цього ланцюга проблем класифікації ЛФК має науково-теоретичне, науково-методичне і практичне значення для двох наукових дисциплін, зокрема теорії фізичного виховання та ЛФК. Для теорії фізичного виховання з позицій уточнення ролі й можливостей засобів фізично культури в процесі оздоровлення та лікування людини. Для теорії, методики і практики ЛФК з точки зору точного визначення функціональної ролі ЛФК у лікувальному процесі, наукового обґрунтування методів відбору, поділу на групи і розмежування засобів фізично культури в класифікації ЛФК, а також підвищення результативності лікувального процесу. Теорія фізичного виховання визнає, що загальна класифікація комплексу методів і засобів фізично культури сформовано науковою теорією не має [4]. Відсутність наукового обґрунтування дає підстави припустити, що представлене в теорії фізичного виховання розуміння цього важливого поняття не точне і задовольнити не може. Очевидно, що не точне розуміння суті одного з ключових понять мало своє розповсюдження і на класифікацію ЛФК.

Таким чином, існує розуміння суті класифікації ЛФК не точне тому, що не зовсім влучно визначена головна мета. А вже з моменту свого створення і на сьогодні відбувається прикра заміна понять, зокрема, головна мета система охорони здоров'я СРСР визнається як головна мета ЛФК. Тобто головна мета в даному випадку системи охорони здоров'я, була визначена як головна мета одного з підрозділів ЛФК. Очевидно, що не точно визначена і не точно зорієнтована складова, в даному випадку класифікація ЛФК, здатна негативно впливати на результативну діяльність ЛФК і систему охорони здоров'я. І дійсно, класифікація методів і засобів фізично культури ЛФК має сім груп методів і засобів спортивного, військово-прикладного і професійно-прикладного спрямування теорії фізичного виховання [8], які не мають ніякого лікувального значення, адже не доведено, що контактні й напівконтактні спортивні ігри, куди віднесено баскетбол, волейбол, крикет, теніс, а також так звані "спортивні вправи", зокрема катання на ковзанах, пересування на лижах, їзда на велосипеді, гребля, плавання, туризм, окремо трудотерапія мають точно визначене лікувальне та оздоровче значення. На наше переконання ці засоби суперечать закономірностям лікувального процесу і не відповідають вимогам оздоровлення людини.

Метою дослідження стало з'ясування класифікації та головної мети ЛФК на основі аналізу чотирьох складових:

- аналізу закономірностей взаємозворотного зв'язку між системою і надсистемою;
- врахування специфіки функції системи охорони здоров'я та ЛФК;
- визначення долі участі засобів фізично культури в оздоровленні та лікуванні людини;
- підтвердження негативних наслідків впливу попередніх припущень на класифікацію ЛФК.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА Х ОБГОВОРЕННЯ З позиції системного підходу головною метою повинно бути завдання системи і, навпаки, завдання окремо системи має розглядатись як головна мета надсистеми. У даному випадку головну мету системи охорони здоров'я СРСР було визначено як "загальне оздоровлення трудящих" [8], відповідно, цю мету повинні розглядати як надзавдання ЛФК. Адже по відношенню до ЛФК систему охорони здоров'я можливо розглядати як надсистему. З цих позицій, можливо визначити надзавдання ЛФК як оздоровлення населення. Стає зрозумілим, що при організації радянсько ЛФК відбулась подвійна помилка. Зокрема мало місце помилкове ототожнення головно мети системи охорони здоров'я СРСР та складово частини ЛФК, одночасно також було не точно визначено головну мету ЛФК. Таке помилкове і не точне розуміння головно мети ЛФК залишилось і на сьогодні.

На наше переконання, головну мету системи охорони здоров'я та ЛФК повинна визначати специфіка функцій кожно з них. Тому в силу х різно специфіки функціональної діяльності, ототожнення головно мети було помилковим. Адже головна мета ЛФК повинна була точно зорієнтованою на специфіку функцій ЛФК, що тісно пов'язана з участю у процесі лікування захворювань. Відповідно головну мету ЛФК варто визначити як профілактику і лікування захворювань. Але фактично, без урахування функцій ЛФК, головна мета системи охорони здоров'я СРСР була штучно перенесена на одну з підсистем ЛФК та класифікацію. Таким чином, з урахуванням специфіки функції, головна мета системи охорони здоров'я була визначена точно і перенесена на ЛФК. Такий перенос був помилковим і не точно визначив головну мету ЛФК. Спираючись на специфіку ЛФК можна прийти до висновку, що головна мета ЛФК – профілактика і лікування захворювань.

Можливо розглядати сучасне розуміння оздоровлення та лікування людини на основі методів і засобів фізично культури. Адже не точно визначена головна мета ЛФК базувалась на помилковому розумінні долі участі засобів фізично культури в процесі оздоровлення і лікування людини. Наприклад, вважають, що у більшості вплив ді методів і засобів фізично культури має оздоровче значення, але з частковим лікувальним ефектом. Тобто лікувальне значення засобів фізично культури має досить обмежений характер, відповідно, х головне призначення – оздоровлення людини. Очевидно, що таке розуміння ролі й можливостей засобів фізично культури визначило головну мету ЛФК. Такі підходи виникли з боку теорії фізичного виховання і привели до формування оздоровчого та оздоровчо-профілактичного спрямування теорії фізичного виховання. Зокрема оздоровчо-профілактичне спрямування знайшло своє практич-

не втілення в роботі спеціального відділення фізичного виховання та ЛФК. Головна мета цих спрямувань – оздоровлення населення, що пояснює причину не точного визначення головно мети ЛФК. Але таке розуміння залишає поза увагою очевидні досягнення зарубіжних і вітчизняних фахівців у сфері лікування людини, зокрема досвід П. Брегга, М. Норбекова, Г. Малахова, В. Фролова, К. Бутейко, П. Іванова, О. Стрельніково, С. Куренкова та ін. Вони дають всі підстави вважати, що спеціально підібрані, розбиті й розмежовані між собою, а також правильно використані засоби фізично культури здатні виконувати лікувальну функцію в набагато ширших масштабах і з більшою результативністю. Як додаткове підтвердження таких підходів, можливо розглядати лікувальні досягнення з досвіду бойових мистецтв, в тому числі національних. Сюди можна віднести досягнення лікувального досвіду "характерників", зокрема І. Дудки, М. Демченко, Р. Назаревича, С. Чередниченко та ін. А також досвід тибетсько і китайсько медицини, йоги та інших практик.

Варто додати, що на теоретичному і методичному рівнях теж були інші точки зору і навіть спроба виділити як окремих лікувальний напрямок фізичного виховання. Такий підхід з боку медицини підтримали М. Норбеков, І. Мурахов, К. Бутейко, а з боку теорії фізичного виховання було виділено лікувальний напрямок у роботі спеціального відділення ВНЗ [1]. Але ці теоретичні й практичні досягнення не були затверджені в ЛФК і у теорії фізичного виховання, тому на щодня підтримки не отримали. Можливо вважати, що відбувається закономірний процес переоцінки цінностей і зміни акцентів щодо розуміння ролі засобів фізично культури в лікуванні людини. Очевидно, що практичний досвід і зміна поглядів на лікувальні можливості методів і засобів фізично культури закономірно припускає зміну головно мети ЛФК на користь профілактики та лікування захворювань.

Не точно зорієнтована ЛФК мала значний вплив на класифікацію засобів фізично культури. Наприклад, з переліку поділених на групи засобів фізично культури класифікації ЛФК видно, що з тринадцяти груп засобів до числа лікувальних і частково лікувальних можливо віднести лише шість груп засобів, зокрема:

1. Гімнастичні вправи (без предметів, з предметами);
2. Дихальні вправи (статичні, динамічні);
3. Активні, пасивні рухи і рухи з подоланням опору;
4. Посилання імпульсів і тиск по осі;
5. Механотерапія;
6. Масаж [8].

А сім груп засобів можливо віднести до оздоровчого, спортивного, військово-прикладного і професійно прикладного спрямувань фізичного виховання. Тобто більшість засобів фізичних вправ класифікації ЛФК належить до інших спрямувань фізичного виховання. х первинне функціональне призначення зовсім інше, відповідно вони не мають наукового обґрунтування точно визначеного лікувального значення. У підсумку це привело до включення в класифікацію ЛФК тих засобів фізичних вправ, які не мають лікувального та оздоровчого значення, а х використання суперечить закономірностям лікувального процесу.

Цей факт також може бути важливим підтвердженням негативних наслідків не точно зорієнтовано ЛФК. Отже, можливо вважати доведеним, що ЛФК та класифікація були не точно зорієнтованими за відсутністю точно визначено головної мети. Таким чином, на основі результатів дослідження пропонується визначити основне завдання ЛФК, як оздоровлення населення, а головну мету – як профілактика і лікування захворювань.

Визначення суті понятійного змісту класифікації ЛФК тісно пов'язане з його функціональним призначенням, але свого визначення класифікація ЛФК не має. Існуюче визначення суті поняття класифікації засобів фізично культури теорії фізичного виховання задовольнити не може [4]. Тому є важливим сформулювати точне визначення суті поняття класифікації ЛФК. Адже не точно визначене поняття припускає його використання всупереч його функціональному призначенню і цим самим негативно впливає на результативну діяльність всієї системи. Сформулювати визначення суті понятійного змісту класифікації ЛФК можливо на основі теоретичного моделювання.

Робоча гіпотеза науково-теоретично моделі визначення суті поняття класифікації ЛФК повинна враховувати кілька складових. Зокрема, завдання, головну мету, характерні особливості, а також розуміння за своєю формою, змістом і сутністю.

Нами вже визначено завдання і головну мету класифікації ЛФК. Але до характерних рис ми віднесли ту особливість, яку вона повинна поєднувати в собі виключно як комплекс методів і засобів фізичних вправ, що здатні виконувати лікувальну, профілактичну та оздоровчу функції.

Відповідно за своєю формою класифікацію ЛФК розглядають як науково обґрунтований комплекс попередньо відібраних і систематизованих засобів фізичних вправ, що передбачає їх поділ на групи розмежування між собою.

За своєю змістом комплекс методів і засобів фізичних вправ повинен бути точно спрямованим на ефективне виконання лікувально-профілактично та оздоровчої функцій. Тобто здатним результативно виконувати безмедикаментозними методами процеси лікування, профілактики та оздоровлення населення країни.

Але за своєю сутністю класифікацію засобів фізичних вправ ЛФК можливо розглядати як один з багатьох методів педагогічного процесу фізичного виховання та ЛФК, що втілює в собі попередній відбір, систематизацію і раціональну побудову засобів фізичних вправ з метою здійснення ефективного, точного і результативного лікувального процесу, профілактики та оздоровлення людини.

На цій базовій основі можна сформулювати робочу гіпотезу науково-теоретично моделі визначення суті понятійного змісту класифікації ЛФК у такому вигляді:

ЛФК – один із методів педагогічного процесу фізичного виховання, що спрямований на створення нау-

ково достовірного, попередньо відібраного і систематизованого комплексу методів і засобів фізичних вправ, здатних ефективно виконувати лікувальну, профілактичну та оздоровчу функції безмедикаментозними методами.

Як видно, сформована робоча гіпотеза визначення суті понятійного змісту класифікації ЛФК точно враховує базові складові, що лежать у його основі, зокрема, завдання, головну мету, характерні особливості, а також розуміння цього поняття за своєю формою, змістом і сутністю. Також враховують той факт, що до класифікації зараховують лише ті засоби фізичних вправ, які мають наукове обґрунтування і пройшли наукову апробацію. Внаслідок цього мають точно визначений і прогнозований результат впливу на організм з точки зору лікування, профілактики та оздоровлення населення безмедикаментозними засобами. Відповідно сформована нами робоча гіпотеза науково-теоретично моделі визначення суті понятійного змісту класифікації ЛФК пропонується для свого використання в якості наукового поняття.

ВИЯВЛЕННЯ 1. Виявлено, що у сфері лікування та оздоровлення людини на основі використання методів і засобів фізичних вправ існують суттєві практичні і теоретичні аргументи на користь лікувальних можливостей цих засобів.

2. Доведено, що класифікація засобів фізичних вправ ЛФК була не точно визначена і зорієнтована.

3. Пропонують визначити головну мету класифікації ЛФК – профілактику і лікування захворювань.

4. Для свого використання запропоноване нами сформоване визначення суті понятійного змісту класифікації ЛФК.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Головин В. А. Физическое воспитание : учебник для студ. высш. уч. завед. / В. А. Головин, В. А. Мясников. – М. : Высшая школа, 1983. – 391 с.
2. Муравов И. В. Оздоровительные эффекты физической культуры и спорта / И. В. Муравов. – К. : Здоровье, 1986. – 266 с.
3. Кузнецова Т. Д. Дыхательные упражнения в физическом воспитании / Т. Д. Кузнецова, П. М. Левицкий, В. С. Язловецкий – К. : Здоровье, 1997. – 272 с.
4. Новиков Л. Д. Теория и методика физического воспитания / Л. Д. Новиков, Л. П. Матвеев. – М. : Физкультура и спорт, 1967. – 379 с.
5. Матвеев Л. П. Теория и методика физического воспитания. Т 1. Общие основы теории и методики физического воспитания / Л. П. Матвеев, Л. Д. Новиков. – М. : Физкультура и спорт, 1976. – 95 с.
6. Матвеев Л. П. Теория и методика физического воспитания. Т 2. Специализированные направления и особенности основных возрастных звеньев системы физического воспитания / Л. П. Матвеев, Л. Д. Новиков. – М. : Физкультура и спорт, 1976. – 242 с.
7. Матвеев Л. П. Основы общей теории спорта и система подготовки спортсменов / Л. П. Матвеев. – К. : Олимпийская литература, 1999. – 294 с.
8. Саркизов-Серазини И. М. Лечебная физическая культура / И. М. Саркизов-Серазини. – М. : Физкультура и спорт, 1960. – 384 с.

Отримано 23.05.11